

HUKUK EĞİTİMİNDE İNSAN SEVGİSİNİN ÖNEMİ

Prof. Dr. Selma Çetiner

Eğitim; bir amaç doğrultusunda kişide tutum değişikliği oluşturmak için yapılan bir çalışmadır. Oysa öğretim belli bir amaca ulaşmak için değil, yalnızca bilgi aktarımı için yapılır. Öğretim, bilgiyi alanın bunu nasıl kullanacağı ve almış olduğu bilgiyi davranışlarına yansıtıp yansıtmayacağı ile ilgilenmez. Kişinin bu bilgiyi almış olması öğretim için yeterlidir.

Hukuk fakültelerinde eğitim mi yoksa öğretim mi verildiği ve/veya verilmesi gerektiği tartışılan bir husustur. Ülkemiz hukuk fakültelerinin web sayfalarına baktığımızda çoğunun amacının (misyonun) “iyi bir hukukçu yetiştirmek” olduğunu görüyoruz. İyi “adalet duygusu gelişmiş, hukukçu gibi düşünme yeteneğine erişmiş kişi”¹ olarak tanımlanmaktadır. Hukukun nihai amacı adalet olduğuna göre, bu doğru bir tanımdır. Ancak iyi hukukçu bu şekilde tanımlandığında, hukuk fakültelerinin adaleti sadece öğrenmiş değil, adaleti yaşamında uygulayan kişiyi yetiştirmeyi amaçladığını söyleyebiliriz.

Eskiler bilgiyi üç tür tanımlamıştır: İlmel yakın, aynel yakın ve hakkel yakın². İlmel yakın yani ilimle bilmek, öğrenmek, aynel yakın gözlemleyerek, uygulamayı görerek öğrenmek, hakkel yakın ise, bilginin bir parçamız olması günümüz deyimini ile bilginin içselleştirilmesidir. Eğer bir hukukçu adaleti içselleştirmemişse mevzuatı ne kadar iyi bilirse bilsin adil bir insan olamayacaktır. Bir bilgenin de dediği gibi “Dünyanın en tehlikeli yarattığı yalnızca kanun bilen hukukçudur”. Kanunlar soyut kurallardır. İnsan davranışlarını, sözlerini ve olayları formüle ederler. Ancak hayat bu formüllere sığmayacak kadar karmaşıktır. Soyut hukuk kurallarını somut olaya uygulanırken, vicdanında orada yer alması gerekir. Bu yüzden ki, Anayasamız; hakimlerin, Anayasaya, kanunlara ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm vereceklerini belirtir (Ay.md.138/1). Hukuk ilminde ihtilaflar yalnızca bilgiyle çözülemez. İhtilafın vicdanımızda da çözülmesi gerekir. dediği gibi; “Neye yarar sana vicdan azabının tanımlanmasını bilmenin, eğer duymuyorsa sen onu.”³ Hukuk fakültesi mezunlarının büyük çoğunluğunun adaleti gerçekleştirmekle ilgili görevlerde çalıştığı düşünüldüğünde acaba hukuk fakülteleri adaleti içselleştirmiş bireyler yetiştirme misyonunu yerine getirebiliyorlar mı? Kişinin adaletli (adil) bir insan olması sağlanabilir mi? Bu büyük soru Sokrates’ten günümüze kadar gelen “Erdem öğretilir mi?” sorusudur aynı zamanda⁴. Adalet de bir erdem hatta en büyük erdem olduğuna göre adil olmak öğretilir mi? İlim olarak adalet öğrenciye öğretilir. Ancak öğrencinin adil insan olması nasıl sağlanır? Sokrates erdemini öğretilebileceğini, insanların doğruyu bilmedikleri

¹ ÖKÇESİZ, H, Türkiye Barolar Birliği “Hukuk Öğretimi ve Hukukçunun Eğitimi”, Uluslar arası Toplantı, Ocak 2003, s.41

² POLATER, K, “Kur’an’a Göre Bilgi-İman İlişkisi ve Yakın Kavramı”, Ekevakademi Dergisi S.17 2013 s.55 vd.

³ ARAL, s.34

⁴ AYDIN, H, “Sokrates’in Felsefesi Işığında Sokratik Yönteme Analitik Bir Yaklaşım” www.universite-toplum.org.

için kötü davrandığını söyler. Erdemin davranışa geçirilmesi ise, ona göre bir tür bilgeliktir. Menon ve Sokrates ünlü diyaloglarında erdemın uygulamayla oluşabileceğini ya da insan tabiatında var olan bir özellik olabileceğini varsayımlardır⁵. Solomon⁶, Kant⁷, Mencius⁸ gibi ünlü filozoflar vicdan yada adalet duygusunun hepimizde var olduğunu söylerler. Vicdan ya da adalet duygusunun hepimizde var olduğunu varsaysak bile bunu yalnızca iyi insanlarda mı gözlemleyebiliyoruz ya da iyi insan olmakla adil olmak aynı mıdır? Ülken adil insan olmanın, iyi insan olmanın son aşaması, varılacak son nokta olduğunu söyler⁹. Ona göre insanın iyiliği dört aşamadır:

1. Ceza korkusuyla iyi insan olanlar,
2. Gelecek mevki umuduyla iyi insan olanlar,
3. Gündemin de düşmanlık olmadığı için iyi insan olanlar,
4. İnsanlık sevgisiyle dolu olduğu için iyi olanlar.

Ülken'e göre; ancak insanlık sevgisi ile dolu olanlar kendilerini adaletli davranmaya mecbur hissederler. Ülken buna "aşk ahlaklı" insan diyor. Ona göre, İnsanlık ahlakına eren kişi, aralarında dolaştığı başka insanlardan kendisini ayırt edici bir şey görmez¹⁰. Diğer bir deyişle, bir kişide tüm insanlığı görür. Bergson, buna "İnsanlık ahlakı" diyor¹¹ ve bunu "insanın, insanlığın bütününe kendisini verip insanlığın kendisinin prensibi olan "aşk içinde sevmek" olarak tanımlıyor¹². Solomon da sevmeye niteliğinden yoksun bir insanda adalet duygusu olamayacağını söyler.¹³ Dahası Aristo, insanların birbirini sevdiği, yani sevginin olduğu bir yerde zaten adalet de ihtiyaç olmayacağını belirtir¹⁴. Zira kimse karşısındakini kendinden farklı görmediği için adaletsiz davranamayacaktır. O halde hukuku eğer bir eğitim olarak görüyorsak, yapmamız gereken adalet duygusunun yüzeye çıkarılmasını, insanı sevmeyi, insancıl olmayı¹⁵ hedefleyen bir müfredat ve içerik hazırlamalıyız.

⁵ "PLATON-MENON" (Ç.A.Cevizci) Ankara 1989, s.96-100

⁶ SOLOMON, R.C, "Adalet Tutkusu" (Ç.E.Altınay) (Adalet bir duygudur) İstanbul, 2004, s.133,254 vd.

⁷ Kant'ın mezarında şu tümce yazılıdır: "Dünyada iki şey beni şaşırtmıştır. Biri bizi saran gök kubbe ve ikincisi içimizdeki vicdan".

⁸ SOLOMON (naklen), s.52

⁹ ÜLKEN H.Z, "Aşk Ahlakı" İstanbul, 2004, s.14 vd.,150 vd.

¹⁰ ÜLKEN, s.148 ; "Kendini diğer insanlara adama, dünyaya değer kazandırma, başkalarına hizmet iradesine 'caritas' denilmektedir." ARAL, s.111

¹¹ TOPÇU, N, "Bergson" İstanbul, 2002, s.38,121; Aral'a göre de; Ahlaki değerleri algılayan vicdandır. Tüm değerler insanın tinsel yanında bulunur. Eğer kişi ahlaken yükselmiş ise vicdanının sesini daha iyi duyar. Orada asıl derinde yatan kendini görür, onun sesini işitir. Ona göre, Kant'ın "autes" sözüyle de kast edilen bireyin "genel insan katmanıdır". ARAL, s.110.

¹² TOPÇU, s.127

¹³ SOLOMON, s.56

¹⁴ SOLOMON(naklen), s.56

¹⁵ "Öğrencim ellerimden çıkarken, eminim ki o ne hakim, ne asker, ne rahip olacaktır. Evvel emirde insan olacaktır." ROUSSEAU, J.J, "Emil" (Çevirenler: Z. Ülken, A. R.Ülgener, S.Güzey), İstanbul, 1956, s.19; Mevlana'nın kendisine öğrenci seçerken şu soruyu sorduğu rivayet edilir: "Sen bir çiçeği, bir böceği, bir kelebeği hele hele bir insanı sevdin mi?".

